

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Kuipers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. I. — Uit de Schrift: Ten anderen male (Jona 3:1, 2). — Kerkelijk Leven: Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XII. Prof. Haitjema en de wedergeboorte. „Geref. Jongelingsblad”. De open kraan en de dwel. Naklanken van het kerk-opbouwplan. — Lit. en Kunst: Over Felix Timmermans' „De Harp van Sint Franciscus”. — Zielkunde: Zelfkennis. II. — Zending en Evangelisatie: Evangelisatie door de groote pers. — Het Boek v. d. Week: Erasmusiana 1934. III. (Slot). — Opv. en Onderwijs: Slijtage. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.
(„Een roepstem” beantwoord.)

I.
Het is, geloof ik, de eerste maal, dat ik aan een hoofdartikel van „De Reformatie” een ondertitel geef. Een ondertitel, dien ik de zetterij verzoek te laten staan, zolang deze reeks zal lopen. Een ondertitel, die mij eigenlijk meer waard is, dan de titel zelf.

Ik zal zeggen, waarom die ondertitel mij zoo veel waard is. Hij is mij hierom zooveel waard, omdat ik er een beroep mee doen wil op het christelijk geweten.

Ik zal n.l. in de volgende artikelen meening tegenover meening hebben te plaatsen. Ik zal dat doen, zoo, als ik het in bijna alle ernstige gevallen doe: door namelijk, de meening van anderen bestrijdende, tevens eigen meening te geven, of te handhaven. Mijn meening, of die van mijn broeders — onverschillig, of ze zich dat believen te herinneren.

Ik weet, dat er zullen zijn, die met een frons zeggen: polemiek dus. Ik weet ook, dat voor de zooveelste maal dit onwaar zal zijn. Want polemiek, die geen eigen gedachte stelt, of handhaaft, is het niet. Nu niet. En ook niet in die vele andere gevallen, waarin menschen, die hun tijd, hun conferentie-retraite, hun college-zaal, en hun theesalon voor betere dingen konden gebruiken, met het woord „polemiek” stemming tegen afwezig maken. Met geen ander gevolg, dan dat ze onverschilligen winnen, — voor een oogenblik, en verstandigen laten denken aan zekere psychologie, die daar handelt over verdrongen conflicten, en over ressentiment, en over de natuurlijke neiging, om een verloren slag aan te dienen als een niet eens de moeite van het seinen waard geachte victorie. Ik weet dit alles, en — ga mijn gang, ook nu.

Want naar mijn stellige meening is heden onbekeerd, wie niet polemiseert. Polemiseeren wordt dan ook tegenwoordig door haast iedereen, die meetelt, of het begeert, gedaan. Er wordt gepolemiseerd in de pers. Er wordt ook hevig gepolemiseerd op Woudschoten. Of in Puiël. Er wordt gepolemiseerd met en zonder argumenten. Er wordt gepolemiseerd hardop en zachtken. Maar de één wil het weten, de ander niet.

In een onklaren tijd, een tijd, die met woorden looveri, die theologen van allerlei slag met maskers voor het gezicht onder Gods verkochte volk rondloopen laat, een tijd, die aan „evangelische katholieiteit” oden wijdt, maar die het evangelie niet meer weet te omschrijven, en dus niet het christendom, en niet het evangelie, doch een aggregaat van min of meer nog op traditie terende menschen katholiek (algemeen) maken wil, een tijd, die den Heiligen Geest als „leven-vekker” verheerlijkt, en aan de „kerk” (lees: dit quasi-katholieke aggregaat) Hem „toebidit”, in hetzelfde moment, waarmee men zich ontdoel van juist die bepaalde levens-functies, die den geachten spreker nu net niet aanstaan, of hem niet zoo „liggen”, of nog niet lijken, — in zulk een tijd is onbekeerd, wie niet polemiseert, op welke manier dan ook. Hij hoort tot de familie van dien éénen zoon van vader Jakob, van wien de dominees zoo gaarne vertellen, dat hij „nederliggende

is tusschen twee pakken”. Gewoonlijk wordt daar dan de luiheid des nederliggers onder verstaan, mitsgaders eenige onverschilligheid in het dragen van de lasten van Gods strijdend volk. De nederligger, die te vadsig is om neder-ligger van vijanden te worden, al is hij daartoe verwekt... in 't verbond der genade... volgens Psalm 8! Hoe dit zij — want we zullen dit alles niet curieuselijk onderzoeken — in elk geval is dit waar: indien op zoo iemand toepasselijk is het eerste gedeelte van dien bekenden tekst, dien ik maar eens in het zuid-afrikaansch citeeren zal, dan geldt van hem ook het tweede. Het eerste gedeelte luidt aldus: „Issaskar is 'n sterkgebeende esel, wat tussen die veckrale lê. Toe hij sien dat die rus goed en die land lieflik is...”, en hier houdt dan gewoonlijk de faam op, Issaschar te typeeren. Maar daarom vergeet men ook zoo vaak, dat het tweede gedeelte van den tekst luidt: „... het hy sy skouer gebuig om te dra, en hy moes dwang-arbeid verrig”. Geen wonder: hij liet zijn vrijheid verkwanselen, die hij in Christus had.

Polemiek alzo, — maar dan in een wel wat anderen zin, dan de irenische, tegen polemisten niet-irenische broeder van daarnet, toen hij het woord gebruikte, het meteen beperkte, verarmde, en misduidde.

Waarom echter deze „polemiek”, in den door mij hierboven eraan gegeven zin, mij op deze plaats een afzonderlijk beroep op het christelijk geweten waard schijnt?

Omdat — en nu komt die ondertitel voor den dag — omdat terwille van den vrede, van de eenheid, van de toekomst, die we zoeken, voor de katholieiteit van het EVANGELIE, om dit woord GEVRAAGD is.

Neen, het is niet van iemand persoonlijk gevraagd. Van mij dus ook niet. Maar het is wel gevraagd van de gemeenschap, waartoe ik hoor. En daarom ga ik, nu ik deze reeks begin te schrijven, een ding doen, dat tot het werk hoort, dat aan de kerk, dewelke de gemeenschap der heiligen sedert overoude tijden heet, is opgedragen. Ik doe dus ook hier weer het werk van mijn broeders. Onverschillig, of zij dat willen weten, ja dan neen.

Gevraagd is om een woord als dit, zei ik.

Ik heb hier het oog op de samenkomst, belegd vanwege het Hoofdbestuur der Confessioneele Vereeniging, bij gelegenheid van de herdenking der Afscheiding van 1834, in de Pieterskerk te Leiden, op Donderdag 18 October 1934. Daar in die Pieterskerk — met haar herinnering aan de Pilgrimfathers, een kerk dus, die ook ons aanspreekt — is op dien dag een drietal redenen gehouden. De redevoeringen waren van Ds A. B. te Winkel, Den Haag; Dr J. Ch. Kromsigt, Rinsumageest; Ds J. W. Groot Enzerink, Leiden. De toespraken zijn per radio uitgegaan tot het heele Nederlandsche volk. Ze bedoelden, de Afscheiding van 1834 te gedenken, te bespreken, zoo, als dat in den kring der gemelde vereeniging geschiedt, en hier bij ons geweten ingang zocht.

Die avond is voor het besef der sprekers zelf van historische betekenis geweest. Voor hen. En voor de Gereformeerde Kerken.

Voor henzelf.
Begon niet de eerste spreker, Ds te Winkel, met de opmerking, dat het eigenlijk beschamend was „voor ons, Hervormden”, „dat er in de honderd jaar, die verlopen zijn sinds de scheiding, nimmer zulk een moment van groote geestkracht bij ons” (Hervormden) „gewest is, dat wij de boodschap hebben doen uitgaan tot de gescheiden broeders in ons vaderland: kom toch samen, kinderen des verbonds om des Heeren zoendood te gedenken, kom toch weder tot den eenen avondmaalsdisch”. Het had, zegt Ds te Winkel, eerder móeten geschieden. Maar thans zouden deze sprekers het doen. „Nu willen wij, nu mogen wij niet langer wachten. Geen moment meer en wij willen door de snelle wegen der lucht spreken

tot de harten, tot de consciëntiën der gescheiden broeders”.

En hier begint het dus de Gereformeerde Kerken te raken. Mijn eigen kerk. Mijzelf. Hier word onder vele duizenden ook ik opgeroepen tot „den éénen disch des Verbonds”. Hier word ik gevraagd, hier worden mijn Kerken gevraagd, wat ze zullen doen, — naar de consciëntie — met de boodschap der redenaars, wien het gescheiden zijn der kerken ter harte gaat, gelijk ook ons zelf. Wij zijn hier aangesproken, in het openbaar. De sprekers mochten niet zwijgen. Mogen wij het dan?

Neen, wij mógen het niet. Er is immers om een wederwoord, een ant-woord gevraagd. En men moet niet vragen, of een wederwoord nípt. Gods Woord — ook als het polemiseert — keert niet ledig weer. Als 't maar het Zijne is. Er is gevraagd om een antwoord naar Gods Woord. Begon de eerste spreker nog met de opmerking, dat hij niet zou spreken over de vraag, hoe men deze „roepstem tot den éénen avondmaalsdisch bij de gescheiden broeders en zusters ontvangen” zou, toch eindigde hij niet, voor hij aan de „gescheiden broeders” de vraag ter beantwoording had overgelaten, „of zij nog geloof hebben voor onze” (de Hervormde) „kerk, of dat naar hun oordeel onze kerk niets meer van den God des Verbonds te wachten heeft, of de God des Verbonds onze kerk heeft verlaten”. En zijn slot was weer een directe „roepstem” tot „onze gescheiden broeders en zusters: aanschouw het Verbond. Wij hooren bijeen. Wij hooren in dezelfde kerk. Wij knielen bij één Heiland”.

Mogen wij zwijgen?
Maar de laatste spreker heeft aan het eind een gelijkenis van Huber naverteld. „Toen ik” — aldus het verhaal, dat ik letterlijk van den laatsten spreker citeer — „toen ik nog schaapherder was, kwam het dikwijls voor, dat ik een schaapje verloor, omdat een hond het van de kudde wegdreef, of omdat het zelf een hond achterna liep, om zijn jong te verdedigen. Wanneer het dan later terugkwam, liep het blattend rond den stal, doch kon niet meer naar binnen, hetzij uit eigen opwinding, hetzij omdat de deur reeds gesloten was, of — wat meestal het geval was — het durfde niet meer naar binnen, omdat het schuld-bewust was en ik aan de deur stond. Het schaapje was bang voor slaag. Ach, het had iets goeds willen verdedigen (zijn lammetje) en verdwaalde... Wat bleef daar anders over dan de heele kudde nog eens een weinig naar buiten te laten, opdat het algedwaalde schaap zich daarmee kon vereenigen? Hoe gelukkig was dan zulk een schaapje; hoe gaarne ging het dan weer den stal binnen!”

„Aangrijpende gedachte”, zegt de laatste spreker: „de gehele kudde nog eens een weinig naar buiten laten!” „Als dat eens — zoo gaat hij verder — „als dat eens gebeurde met alle kerken en alle secten! Huber vraagt terecht, of daar niet ligt de oplossing van het zoo precaire en oecumenische vraagstuk: de eenheid der Kerk”.

„Doch” — zoo vervolgt de auteur — „doch de herders der schapen zullen dat waarschijnlijk liever niet doen: heel ons doen en laten in 't volle licht brengen en onder 't oordeel”.

Ik vrees ook, dat het niet vlot loopen zal met dat zoeken van 't volle licht. De hedendaagsche onzakeelheid, en oneerlijkheid, of nalatigheid in de polemieek, is er het bewijs van. Ze is het beste bewijs voor de wereldgelijkvormigheid der kerk. Doch — INDIEN HET ERNST IS MET DAT VERHAAL VAN HUBER — INDIEN het ernst is, dan zal er onophoudelijk moeten gepolemiseerd worden. Vóldhouden, wat waar is. Laten vallen, wat niet waar is. Maar dóórpraten. Dóórpraten... „In Godsnaam”, — doorpraten.

Ach neen, er komt doorgaans niet veel van dat dóórpraten terecht. Maar juist om te voorkomen, dat straks de anti-christ ons naar elkaar toe-ranselen móét, m.a.w., om het mogelijk te maken, dat wij onze zaken nog zelf opknappen,

en onze geschillen zelf bespreken, en onze houding zelf bepalen, móét er worden gepolemiseerd, d.w.z., moet voor de vragen van „heel ons doen en laten“ het „volle licht“ worden „gezocht“, en naar Gods Woord, zoover wij dat althans aanvaarden, het „oordeel“ van dat Woord gevraagd worden.

Ziehier dan ook de reden, waarom ik op deze toespraken van gereformeerde zijde een antwoord zal trachten te geven. De redenaars, die — en ik respecteer dat — zich met de „snelle loopers van Hiskia“ hebben vergeleken, die immers óók eens hebben opgeroepen tot de gemeenschappelijke viering van het pascha, ze moeten ons straks niet kunnen verwijten, dat wij op hun roepstem geen antwoord gegeven hebben. Wie niet polemiseert, is niet bekeerd. Ook daarin niet, dat hij zijn broeder maar laat praten.

Reeds heeft ondergeteekende voor de microfoon der N.C.R.V., in het kort natuurlijk, het onderwerp behandeld, dat de boven-titel van deze reeks aangeeft. Thans hoopt hij de toen ontwikkelde gedachten, vanwege den ondertitel nog wat gepreciseerd, en vermeerderd, hier weer te geven. Hij spreekt dus direct van kerk tot kerk.

Den stal uit; laat ons samen richten, zegt Jahwe.

Want het zal te doen zijn om het hooren van Zijn Woord, opdat de snelle loopers van Hiskia met ons één zijn, althans reeds hierin, dat wij voor onszelf niets anders begeeren, dan zij in hun oproepbrief zeggen uit te dragen, en concreet te maken in een concrete situatie: Gods Woord, het bevel van den Grooten Herder der schapen, die nog heden — en dan, gelijk alle eeuwen door, zoo ook nu, óók door het middel van recht-uit-concreet sprekende polemiek — „zich een gemeente, tot het eeuwige leven verkoren, vergaderd door Zijn Geest en Woord“.

K. S.

UIT DE SCHRIFT

Ten anderen male.

En het woord des Heeren geschiedde ten anderen male tot Jona, zeggende: Maak u op, ga naar de groote stad Ninevé.

Jona 3:1, 2.

Hoe innig-dankbaar zal Jona zijn God geweest zijn voor dit „ten anderen male“.

Hij had het er de eerste maal slecht afgebracht. De Heere had hem in Zijn dienst naar Ninevé gezonden, maar Jona had geweigerd den opgedragen last te volbrengen. En wel had hij zich van zijn ongehoorzaamheid bekeerd, en de Heere had hem nog van den dood, die als bezoldiging zijner zonde hem toekwam, gered; maar het ware redelijk en recht geweest, zoo God thans van hem geen gebruik meer had gemaakt. Aan Jona was goedgunstig het leven gespaard, doch méér ware niet te verwachten. God zal nu een anderen profeet de ger geven, die Jona verbeurd heeft; en dan mag Jona nog blij zijn, dat hij er zóó afkomt. Hóógstens zal God hem een nieuwe taak geven, om te zien of hij dáárin volgzamer zal zijn; maar voor Ninevé zijn Jona's kansen voorbij.

En zie, nu lezen we: „En het Woord des Heeren geschiedde ten anderen male tot Jona, zeggende: maak u op, ga naar Ninevé.“

Jona krijgt nog weer opnieuw een kans.

En niet een kans in een ander deel van Gods arbeidsveld, met een geheel andere taak dan de vorige waarin hij gefaald had; neen, naar datzelfde Ninevé wordt hij opnieuw gezonden, en met dezelfde opdracht; het werk, waartoe hij zich onwillig en onbekwaam getoond had, — datzelfde werk wordt hem „ten anderen male“ toevertrouwd.

Wat dunkt u, — zou Jona niet met een hart vol dank zijn neergezonken, om de lankmoedigheid te prijzen van dien God, die in eindeloos geduld met „menschen zwakheden, nog weer Zijn roeping herhaalde?

En zou die lankmoedigheid niet evenzoo door ons b. hooren geprezen te worden?

Ten anderen male.

Het mag het opschrift zijn boven een der hoofdstukken in het boek van de wegen des Heeren.

Wiens leven is er geen bewijs van, dat de Heere aanhoudt met roepen, ook wanneer wij de eerste maal, ja zelfs de volgende malen, weigeren naar Hem te hooren. Wat zou er van den zondaar, wat zou er ook van Gods kind worden, indien de Heere niet weer terugkwam, en ten anderen male tot ons spreken ging. Gedurig bederven wij het, door als Jona weg te vluchten van 's Heeren aangezicht. Maar de Heere geeft ons daarom nog niet op. Hij wil, gelijk hier bij Zijn profet, nog weer een nieuw begin met ons maken. Hij geeft weer nieuwe kansen.

De zondaar bepeint dan, hoe menigmaal God met hem opnieuw heeft willen beginnen, opdat de overdenking van Gods lankmoedigheid hem tot bekeering leide.

En de Christen overwege, wat hij zijn zou en hoe hij aan de genade zou ontfallen zijn, indien de Heere hem had verlaten en verworpen, toen hij weigerachtig was zijn God te dienen; het zal hem leiden tot aanbidding van de goddelijke lankmoedigheid.

Een ieder make voor zichzelf uit, met welke roeping de Heere heden „ten anderen male“ tot hem komt, en welke verzuimde kans hij vandaag nog weer krijgt; — de kans tot bekeering; de kans om een bepaalde zonde los te laten; de kans om het met zijn naaste goed te maken; de kans om zijn offer te brengen. Overwege ieder, welke kans hem „ten anderen male“ geboden wordt, en bedenke hij daarbij dat het de laatste kan zijn.

Zou hier voorts ook geen liefelijk licht kunnen vallen over het kruis waaronder God ons al zoo lang gebukt doet gaan, of over moeilijke omstandigheden die Hij over ons bestendigt?

Jona werd niet slechts opnieuw door den Heere in Zijn dienst genomen, maar het rijkste bewijs van Gods lankmoedigheid was, dat Hij Zijn ontrouwen dienaar weer hetzelfde te doen gaf waarin hij gefaald had.

Kan dat ook tot ons spreken?

Hebben wij gisteren en eergisteren ons kruis wel in de goede zielestemming gedragen? Hebben we de opdracht vervuld, waarmede God in dat kruis tot ons kwam? — dat we het geloovig en eenswillend met den Heere zonden dragen, en dat het ons tot heilighen strekken zou?

Dat ziekbed, en dat zwakke lichaam; die arbeid, die ons tegenstaat; die kring, waarin we ons zelfden altijd verloocheenen moeten; die druk, waaronder we al zoo lang leven; die zorg, die maar steeds blijft voortduren; — hebben wij daarin altijd den Heere gediend met heel ons hart, en hebben we immer godvruchtig daaronder verkeerd?

Wie onzer zal dat bevestigen.

Maar is het dan, goed bezien, geen genadige lankmoedigheid van God, dat Hij dat alles over ons nog bestendigt? Hij kwam in deze dingen tot ons met Zijn roeping; en wij hebben haar niet of slechts gebrekkig vervuld. Ware het dan niet rechtvaardig geweest, zoo de Heere ons de kans, om Hem daarin te dienen, had weggenomen?

Doch zie, nu heeft Hij ons die kans nog gelaten. Hij komt „ten anderen male“ met dezelfde taak. Dat wij nog onder hetzelfde kruis bukken, — het is de goede en geduldige bedoeling onzes Gods.

Grijpen wij dan in dankbaarheid deze gelegenheid aan, en prijzen wij daarin de lankmoedigheid des Heeren.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XII.

Met het voorgaande hebben wij dus slechts willen opmerken, dat men geen „stemming“ maken moet — gelijk in den laatsten tijd onder ons vrij sterk geschiedt, bepaaldelijk door menschen, die tegen h n ingebrachte argumenten laten liggen — door te beweren, dat wie Dr Kuypers „pluriformiteitsleer“ niet aanvaardt, „in het hart der Reformatie snijdt“. Of ook, door te beweren, dat „het epigonisme“, dat de pluriformiteitsleer loochent, Dr Kuypers... bestrijdt..., het kerkbegrip van Calvin afvalt om op dit punt Rome in het gelijk te stellen. Hoe voos de gronden zijn, waarop deze nog al verzekerde woorden van Prof. Hepp „rusten“, heb ik in de eerste, door niemand nog weerlegde, reeks aangetoond. Maar we vragen — omdat het stemming-maken den laatsten tijd maar niet ophoudt — heeft soms Ds W. A. Winckel, jaren lang trouw medewerker aan „De Heraut“, schrijver over „Leven en Arbeid van Dr A. Kuypers“, soms ook een artikel in den Almanak der Vrije Universiteit verdiend, toen hij, in gemeld boek, schreef, dat Dr Kuypers eenmaal het pleit tegen pater Th. F. Bendorp verloren heeft, en dat wel juist, toen het ging over het netelig vraagstuk van de pluriformiteit der kerk? Of: heeft Ds Winckel ook epigoon te heeten, als hij uitspreekt, het met Bendorp eens te zijn, afgedacht dan van een enkel woord, in één van zijn hoofdargumenten tegen Dr Kuypers? Een erkenning, die van roomschen kant de opmerking uitlokt heeft, dat het „eigenaardig“ was, „dat een geestverwant en volgeling van Dr Kuypers zoo nadrukkelijk op het gewichtig stuk der pluriformiteitsleer van zijn hoogbewonderden meester afwijkt“ (Apologetica van Th. F. Bendorp, verzameld en ingeleid door M. Stoks, II, R. K. Boekcentrale, Amsterdam, 1920, 724).

Ds Winckel schreef dit in 1919. Reeds in 1908 had de heer C. N. Nijpjes, chr. onderwijzer te Klundert, in „Het Christelijk Schoolblad“ van 25 Sept. 1908, meegedeeld, dat hij zich tot Dr Kuypers persoonlijk gewend had, met de vraag, of Dr Kuypers nog voornemens was, te antwoorden op de bestrijding van Pater Bendorp inzake de pluriformiteit. „Dr Kuypers“ — aldus de heer Nijpjes — „antwoordde op m'n vraag om nader bijwys: „mis-

schien later“. Het ministerschap had Dr Kuypers verhinderd. Nog in 1913, als Bendorp de discussie uitteeft, die „buiten Dr Kuypers om“, werd voortgezet in „Het Christelijk Schoolblad“ (25 Sept. 1908 tot 29 Jan. 1909), nog in 1913, zeg ik, kan Bendorp memoreeren, dat Dr Kuypers niet geantwoord heeft. En dan komt in 1919 de opmerking van Ds Winckel.

Men houde het ons ten goede: wij vinden dit een getrouwer tekening van de feitelijke situatie, dan die welke Prof. Hepp gegeven heeft. Volgens hem zou de pluriformiteits-gedachte tot een „leer“ uitgegroeid zijn, die, door Dr Kuypers voorgedragen, teruggreep naar de beste periode van de Reformatie, zelf reeds een „oude leer“ was, maar aan welke Kuypers (alsook Bavink) een nieuw element zou hebben toegevoegd. Nuchtere werkelijkheid is, dat Dr Kuypers zelf erkend heeft, gapingen in zijn leer te erkennen, feitelijk dus het bestaan van een heusche „leer“ op dit punt te ontkennen, en sedert op dit punt niet verder is gekomen.

Wij merken dit alles niet op, om iets af te doen van de grootheid van Dr Kuypers. Wij zeggen het wel, om alles af te doen van de groote woorden van Prof. Hepp. Ik heb het oog op de woorden, waarmee hij de tegenstanders der pluriformiteitsleer bij zijn studenten afhandelt.

Nog een ander punt vraagt hier de aandacht, nu wij het toch over die discussie tusschen Dr Kuypers en pater Bendorp hebben. Dr Kuypers had in het korte, verleden week gememoreerde „Heraut“-artikel, waarin Pater Bendorp een uitvoerige repliek beloofd werd, alvast op één enkel punt Pater Bendorps bedenkingen afgewezen. Hij merkte n.l. op:

Voor het oogenblik echter moeten we er ons toe bepalen, één doorlopend misverstand weg te nemen.

Gedurig toch komt de geachte schrijver er op terug, dat twee dingen, die als tegenstrijdig tegenover elkaar staan, niet tegelijk waar kunnen zijn, en wij althans ontvangen den indruk, alsof hij in den waan verkeerde, dat wij daar anders over dachten.

Tech is dat niet zoo.

Indien, om een door hem zelf gekozen voorbeeld te kiezen, de ééne kerk leert, dat een element van het Avondmaal, door transsubstantiatie, de Christus wordt; een tweede, dat in „sub et cum“ brood en wijn de Christus tegenwoordig is; en een derde, dat onder het gebruik van brood en wijn de ziel in coelum subvecta met het lichaam en bloed des Heeren gevoed wordt; dan sluiten deze drie voorstellingen elkander uit; en kan wie het eene belijdt, niet anders verklaren, dan dat de beide andere voorstellingen met de waarheid in strijd zijn.

Maar dit is heel iets anders dan hetgeen door ons onder de pluriformiteit verstaan wordt. Wij bedoelen daarmede, om bij hetzelfde „out te blijven“, dat in dit Sacrament de mystieke gemeenschap met den Christus wordt genoten, doch dat de wijze, waarop die gemeenschap tot stand komt, niet door ons in adequate vorm kan worden uitgedrukt. Dat ook hier het finitum infiniti non capax doorgaat. Toch beproeft men de mystieke realiteit, die hier in schuilt en genoten wordt, zoo na mogelijk uit te drukken. Daarbij nu drukt de één meer op deze, de ander meer op die zijde. Dit hangt samen met den onderscheiden aanleg en bewustzijnsvorm. Die onderscheiden wijze van 't mystieke te bevatten, zette zich dan eenzijdig vast. En zoo geraakten tenslotte drie of meer vormen van belijdenis tegenover elkander, die in die geprecieerde uitdrukking niet samen waar kunnen zijn. Maar dit neemt niet weg, dat ze allen saam eenzelfde mystieke realiteit pogen te grijpen en te begrijpen, die nocht in menselijke taal door eene aan het mystieke geheel adequate omschrijving zal kunnen worden uitgedrukt.

Tot zoover Dr Kuypers.

Nu valt het dadelijk op, dat Dr Kuypers zich hier veel te gemakkelijk van Bendorps bestrijding afmaakt. We hebben zelf reeds Dr Kuypers woorden geciteerd, waaruit bleek, dat hij wel degelijk elkaar bestrijdende, en weersprekende, belijdenisuitspraken zich heeft zien „ontwikkelen“ zóó, als uit den éénen stengel der ééne plant er straks verscheidene groeien. Met allen eerbied voor een man, wiens leven veel schoons gaf: zóó licht moet men over dergelijke uitspraken, worden ze aangevallen, niet heenspringen.

Want, — dat dit feitelijk ook in ditzelfde korte artikeltje gebeurt, m.a.w., dat van de door Dr Kuypers erkende „gapingen“ er geen enkele is aangevuld, ook niet, toen hij het op dit ingrijpende punt, ter afsnijding van verder misverstand, trachtte te doen, dat hopen we volgende week aan te toonen.

K. S.

1) In, met en onder. K. S.

2) In den hemel opgenomen. K. S.

3) Het eindige kan het oneindige niet bevatten (populaire vertaling: soms blijkt het te bedoelen: het eindige heeft geen hou-vast aan het oneindige). K. S.

Prof. Haitjema en de wedergeboorte.

In „De Gereformeerde Kerk“, orgaan der confessioneele in de Herv. Kerk, wordt behandeld over Prof. Haitjema en de wedergeboorte. Beveerd wordt, dat er zijn, die zich tegenover hem bezondigen aan verdachtmakingen, en zoo meer.

We achten het niet onmogelijk, dat hiernoe gedoeld werd op wat door ons geschreven was, b.v. in „De dogmatische betekenis der Afscheiding“, derde deel, tekst en aantekeningen. Daarom

informeerd.

soms dit a.

Gelukkig

niet is.

Aangezien

fessioneele

naar onde

mededeelin

enkele red

— zooals

en dan in

baar gespr

Haitjema a

bij de N

Utrechtse

daar ook

dunkend

argumente

te spelen

Bavink-ke

Bavink ze

zijn"-artik

Gereform

Maanden

overlegging

dat het „

mening v

steking“ e

Herhaalde

beide ei

óók zijn l

konden zie

mening v

Zoo men

voortgezet.

Thans, m

ik, dat no

voldaan is

haven, dat

heid en ee

De open

Te Amst

Geelkerke

stellen

Maar wij

Dr Geelke

verantw

neer begin

gaan redig

de hand v

bestempel

tusschen

lijn gaan

christel

naar N.S.

dan „pol

neen? Een

orgaan, w

Schrift he

„Schrift

schen er z

een nucht

Schrift, e

niet is h

staan van

is dan nie

lijk gekwe

Nat. Socia

bander, ge

om op ver

de N.S.B.

God van

is, maar

WING? N

uit, en ver

zijn, die t

voorbij ge

voor het z

van daari

zelfverzek

den als z

Maar toch

„politie

overtuigin

de laatste,

er om gaa

GRONDB

met den g

grondslag

baar, en

weer wery

schouw

binden.

Uiteraan

hier verai

zoo degen

door aller

gelijke gr

schiedt. I

van den e

dweilen, n

in de laat

niet allee

voering g

bij mij op

wil: dit v

schrijft.